

RÜZGARDA SALINAN NİLÜFER FİLMİNİ BOURDIEU'NÜN ALAN VE SERMAYE KAVRAMLARI ÇERÇEVESİNDE YENİDEN OKUMAK

RE-READING RÜZGARDA SALINAN NİLÜFER MOVIE IN THE FRAMEWORK OF BOURDIEU'S CONCEPTS OF FIELD AND CAPITAL

Öğr. Gör. Dr. Elif BAŞ¹

ÖZ

Bu çalışmada *Rüzgarda Salınan Nilüfer* filmi, orta sınıflı temsil eden iki aile özelinde Bourdieucü bir yaklaşımla; alan, sermaye ve habitus kavramları doğrultusunda sosyolojik olarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Film, yeni orta sınıfları temsil eden iki aile üzerinden bir anlatıya sahiptir. Bir yandan kültürel sermaye yoğunluğu daha düşük ancak ekonomik sermaye yoğunluğu daha yüksek olan bir aile yer alırken; diğer yandan kültürel sermaye yoğunluğu daha yüksek ancak ekonomik sermaye yoğunluğu daha düşük olan ikinci bir aile bulunmaktadır. Niteliksel yöntemle kurgulanan bu çalışma; kültürel alanda üstünlük kurma girişimleri, ekonomik alandaki farklılıklar, kültürel sermaye birikimi, yeme-içme pratikleri olarak dört kısma ayrılarak Bourdieucü bir perspektifle yorumlanmaya çalışılmıştır. Sahip oldukları kültürel sermayeye göre kültürel alanda statü elde etme mücadelesi veren ailelerin geliştirmiş olduğu stratejiler, taktikler film boyunca izleyiciye aktarılmaktadır. Orta sınıfların sahip olduğu pozisyon gereği ekonomik ve kültürel sermayeleri bağlamında şekillenen yaşam tarzları ve habituslarıyla kendilerini diğerlerinden ayırtmalarını ve bu ayırtma noktasında çeşitli alanlarda diğer eyleyicilerle vermiş oldukları mücadelelerle kendilerini yeniden inşa etme girişimlerine odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bourdieu, Alan, Sermaye, Habitus, Ayırım.

JEL Sınıflandırma Kodları: Z13, L26, A14, E22.

ABSTRACT

In the study, the movie of *Rüzgarda Salınan Nilüfer* is tried to be analyzed sociologically based on a Bourdieuan approach, specific to two families representing the middle class, and in line with the concepts of space, capital and habitus. The movie has a narrative through two families representing the new middle classes. On the one part, there is a family with a lower cultural capital density but a higher economic capital density; on the other hand, there is a second family with a higher cultural capital intensity but a lower economic capital intensity. Attempts to establish supremacy in the cultural field, the differences in the economic field, the cultural capital accumulation, eating and drinking practices in the context of the movie, divided into four sections of Bourdieuan tried to be considered from one point of view. Strategies and tactics developed by families struggling to gain status in the cultural field according to their cultural capital are conveyed to the audience throughout the movie. The focus is on the middle classes separating themselves from others with their lifestyles and habitus shaped in the context of their economic and cultural capital.

Keywords: Bourdieu, Field, Capital, Habitus, Distinction.

JEL Classification Codes: Z13, L26, A14, E22.

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Kırkağaç Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, ebas1987@gmail.com

EXTENDED SUMMARY

Purpose and Scope:

The tastes of the middle classes in the film vary according to the types of capital they have and their habitus. The consumption habits, lifestyles and preferences of the families have an important place in creating these differences, and their daily practices also inform the audience about the internalized tendencies of the two families in the film. The film touches upon the distinctions regarding the types of capital that the middle classes have or struggle to possess. Throughout the movie, it is seen that the main characters are in a struggle with each other in different areas. In particular, the female characters are fighting this war in the cultural field; On the other hand, it can be said that male characters mostly try to gain superiority over each other in the economic field by staying in the background. The film has been divided into four parts in the context of attempts to establish superiority in the cultural field, differences in the economic field, cultural capital accumulation, and eating and drinking practices, and tried to be dealt with from a Bourdieuan perspective.

Design/methodology/approach:

In the theoretical part of the study, explanations of Bourdieu's concepts of space, capital and habitus, who approach classroom studies from a different perspective, are included. In the next part, within the framework of the concepts discussed in the theoretical part, the Rüzgarda Salınan Nilüfer with reference to the movie, it has been tried to explain how the taste preferences of the middle classes and their discriminating elements are represented. This study was written using the qualitative method. In line with the purpose of the study, it is thought that the hermeneutic paradigm will deal with the subject in depth in a holistic way. At the same time, the narratives in the film were subjected to content analysis. In the study, it was tried to create meaningful sections by coding the narratives in the movie; analyzed in various categories.

Findings:

In the study, we see that the main characters of the movie Rüzgarda Salınan Nilüfer are in the position of perpetrators in parallel with their class habitus in the cultural field, and while doing this, they try to expand the density and volume of their capital as agents. In particular, it was concluded that there were differences in taste of the two families over the practice of writing books and the taste of music, and that these types of tastes led to distinctions in the same class. It is seen that the first family is in a more advantageous position in the struggle in the economic field. According to Bourdieu (2021; 2015), economic capital is the basis of other types of capital and other forms of capital are transformations of economic capital. The level of economic capital possessed in the film has led the first family to move more easily in the economic field. Failures in the cultural field are tried to be overcome with advantages in the economic field.

Conclusion and Discussion:

Families can use their financial opportunities while raising their children and thus increase their prestige by expanding their connection networks (Calhoun, 2014). The lifestyles shaped by social classes allow them to create a habitus of their own. The cultural choices that make up the class habitus are also encountered with the statuses gained by their children. Tastes in cultural fields such as music, sports, and art are transmitted to children through their families and educational institutions (Bourdieu, 2021; Jourdain and Naulin, 2020). In the movie, the first family's taking their daughters to the museum, sending them to piano lessons and enrolling them in tennis courses are among the examples that can be given in this context. Thus, the couple tries to create elements of appreciation through their children. Another issue that creates a distinction can be evaluated through eating and drinking practices. Eating and drinking places reveal a view of the lifestyles of individuals. As a matter of fact, spaces separate individuals from each other at the class level and reproduce these distinctions. Throughout the film, we see that the characters constantly meet in cafes, spend their time in luxury places by the sea, and prefer drinks such as latte / filter coffee. As a matter of fact, there is a parallel relationship between the foods consumed by individuals and their class position. The eating and drinking practices of the characters in the movie are surrounded by signs that distinguish them from the public classes. With the distinctions made, it is seen that a discourse has been developed emphasizing that the middle classes represented in the film in the field of food and beverage are not similar to others in their daily lives and that they are different from others.

1. GİRİŞ

Sosyal bilimler alanında, kullanıldığı alanlar açısından üzerinde en fazla durulan kavramların başında sınıf olgusu gelmektedir. Tarihsel süreç içerisinde küresel dünyanın yarattığı farklılıkları, dönüşümleri dünyada ve Türkiye’de gündelik hayatın her alanında deneyimleriz; sınıf konusu da dinamik yapıda olan, değişimin yaşandığı konular arasındadır. Kimi araştırmacılar toplumsal sınıfları ekonomik ilişkilerle açıklarken; kimi ise kültürel kodlarla açıklama eğilimindedir. Diğer taraftan ise sınıfların ortadan kalktığından, sınıflar arası geçişlerin yaşandığından da bahsedilir. Böylece tek bir nedenle bu kadar kompleks bir mevzuyu anlamak mümkün değildir; birçok koşulun bir arada bulunmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda öncelikle sınıf konusuna ilişkin ortaya konulan genel görüşlere yer verilecek; sonrasında çalışmada üzerinde durulan yaklaşım ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Üretim ilişkileri ile toplumsal sınıfların konumunu açıklamaya çalışan Marksist yaklaşımlardan farklı olarak; Pierre Bourdieu, sınıfların toplumsal uzamdaki konumlarını sahip oldukları kültürel, ekonomik, sosyal ve simgesel sermaye ile anlatmaya çalışır. Bu bağlamda Bourdieu için sadece üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmak sermaye birikimi için yeterli değildir; aynı zamanda kültürel varlıklara erişmek, toplumsal ilişki ağlarına sahip olmak sermayenin diğer alanlarını oluşturmaktadır. Keza ona göre kültürel sermaye birikimi ekonomik ve toplumsal sermayenin yoğunluğuna göre belirlenmektedir. Farklı alanlardaki sermaye birikimleri de bireylerin toplumsal uzamdaki konumlarını belirlemektedir. Bourdieu’ye göre toplumsal sınıflar bir sermaye türüne bağlı olarak ayrıştırılamaz. Toplumsal sınıflar için ekonomik sermayeyle birlikte diğer sermaye türleri de belirleyici bir özellik taşır. Böylece o, toplumsal eşitsizliği Marx gibi yalnızca ekonomik sermaye üzerinden analiz etmemektedir. Nitekim toplumda tek eşitsizlik türü yoktur aksine kaç farklı sermaye türü varsa o kadar eşitsizlik biçimi mevcuttur (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 109). Toplumsal sınıflar arasındaki beğeni farklılıklarını anlattığı 1979 yılında basılan eseri olan *Ayırım*’da sınıfların yaşam tarzlarındaki farklılıkları buldukları sınıf habitusları çerçevesinde değerlendirmeye tabii tutmuştur. Bourdieu sosyolojisini klasik düşünürler olarak sıralanan Marx, Durkheim ve Weber’in çalışmalarını temel alarak, toplumsal hiyerarşilerin yeniden üretilmesi ve hakimiyet mekanizmalarının yanında, bireylerin toplumsal kökenleri ile tercihleri arasındaki ilişkiyi ele alarak şekillendirmiştir (Jourdain ve Naulin, 2020; Wacquant, 2014). Toplumsal sınıfları tanımlarken, üretim ilişkilerinin yanında tüketim pratiklerini, kültürel pratikleri ve yaşam tarzlarından hareketle beğeni kavramlarını da kullanmıştır (Bourdieu, 2021; Bourdieu ve Wacquant, 2021).

Bourdieu, çalışmalarında sınıfların kendine has yakınlık sistemlerinin bulunduğu bahseder. Ona göre yakınlıklar sistemi olarak tanımladığı habitus, içinde hareket ettiğimiz dünya aracılığıyla oluşan kalıcı ve aktarılabilen eğilimler sistemidir (Wacquant, 2014, s. 61). O, habitusun oluşmasında sermaye biçimlerinin ve bunların toplumsal alanlarda nasıl kullanıldığının da önemli olduğunu vurgulamaktadır (Bourdieu, 2021; 2015). Toplumsal sınıfların habituslarının belirlenmesinde yaşam tarzları, tüketim pratikleri, beğeniler ve yakınlıklar ayrı bir yere sahiptir. Daha özeldir ise müzik, spor, yeme içme, ev dekorasyonu, siyaset, dilin kullanımı habitusu şekillendiren yakınlıkların başlıcalarıdır (Bourdieu, 2021). Bireylerin içinde buldukları ya da içinde doğdukları aile yapıları onların gündelik hayat pratiklerini etkilemekte ve içselleştirdikleri yakınlıkları yansıtmaktadır. Sosyalleşme süreciyle şekillenen kültürel pratikler ile beğeni düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin mevcudiyeti söz konusu olabilmektedir. Sonuç olarak, bireylerin sahip oldukları sermayenin yoğunluğu ile tarihsel süreç içerisinde bireylerin toplumsal uzamdaki konumları, hayat tarzları, beğenileri ve yakınlıkları da kabuk değiştirerek değişime uğrayabilir ve kendisini yeniden inşa edebilir.

Bu çalışmada Seren Yüce’nin 2015 yılında yönetmiş olduğu *Rüzgarda Salınan Nilüfer* filmi yukarıda çerçevesi çizilen Bourdieu’nün repertuarında bulunan kavramlar doğrultusunda analiz edilmeye çalışılmıştır. Handan ve Korhan çifti ile Şermin ve Aykut çiftinin sahip oldukları sermaye türlerine göre kültürel ve ekonomik alanlarda verdikleri mücadeleler filmde konu edinilmiştir. Kültürel alanda verdikleri mücadelelerde tüketim alışkanlıkları, yaşam tarzları, beğeni unsurları birbirlerinden farklılık göstermektedir ve bu durumun yaşanmasında içselleştirilmiş yakınlıklarının (Tatlıcan ve Çeğin, 2014, s. 316) rolü büyüktür. Bourdieu’nün alan, sermaye ve habitus kavramlarına başvurularak filmdeki kültürel alan içerisindeki eyleyicilerin beğeni unsurlarının nasıl ayrımlara yol açtığı, failerin geliştirdikleri strateji ve taktiklerle alanda verilen mücadeleler sosyolojik bir perspektifle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bourdieu, toplumsal sınıfların beğeni düzeylerindeki farklılıkları alt, orta ve üst sınıflar doğrultusunda ayrıma tabii tutmaktadır. Ancak çalışmada ele alınan filmde farklı toplumsal sınıflar arasındaki ilişki biçimlerine rastlanılmamaktadır. Çalışmada, orta sınıfı temsil eden, aynı sınıfa mensup iki aile üzerinden kültürel tüketim pratikleri ile beğeni farklılıklarının nasıl oluştuğuna değinilmektedir. Bu bağlamda sinema tarihinde özellikle de 2000’li yıllarda orta sınıfların yaşam biçimlerini konu edinen film sayısı

azımsanmayacak düzeyde fazladır.² Ancak *Rüzgarda Salınan Nilüfer* filminde orta sınıfı temsil eden iki ailenin sahip olduğu farklı sermaye türlerine değinilmektedir. Bu bağlamda klasik anlamda filmlere konu olan alt sınıf ve üst sınıf çatışması yaşanmamaktadır³. Aynı sınıfa mensup iki ailenin sermaye türlerinin yoğunluklarının farklı olması neticesinde, mücadele ettikleri alanlarda da farklı stratejiler geliştirdiklerinin altı çizilmeye çalışılmaktadır. İçselleştirdikleri yatınlıklar neticesinde de özellikle de kültürel ve ekonomik alanda eyleyen konumunda bulunmaları önceden deneyimlemedikleri pratiklere verdikleri tepkilerin benzer olmamasıyla sonuçlanmıştır.

Açıklamalardan hareketle çalışmada; orta sınıfların, sınıf içerisinde kendilerini farklı kılmalarında kullandıkları sınıfsal beğeni ve ayırım pratikleri nasıl temsil edilmektedir? sorusuna yanıt aranmaktadır. Çalışmanın cevap aradığı diğer sorular ise; kültürel alan içerisindeki eyleyicilerin beğeni unsurları birbirlerinden nasıl ayrılmaktadır? Bu konuda faillerin alanda geliştirdikleri stratejiler, taktikler birbirleri arasındaki mücadeleyi nasıl şekillendirmektedir? şeklinde çerçeveslendirilebilir. Filmde iki aile arasındaki sınıf ilişkileri yalnızca ekonomik sermaye ile sınırlandırılmamaktadır, aksine kültürel sermayenin belirleyici olduğu bir düzlemde beğeni unsurları ailelerin sahip oldukları yatınlıklar düzleminde şekillenmektedir. Çalışmada ilk olarak Bourdieu'nün alan, sermaye ve habitus kavramları açıklanacaktır, ardından filmin analizine geçilecektir. Çalışmanın kuramsal bölümünde ele alınan kavramlar, ayrıntılandırılarak diğer kavramlarla olan ilişkileri göz önünde tutularak izah edilmeye çalışılacaktır. Filmin çözümlemesinde ise Bourdieu'nün sosyolojisi ekseninde sınıf içerisindeki ayrımların sadece ekonomik ilişkilerle sınırlı olmadığı, diğer sermaye türlerinin de alanda etkili olduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

2. BOURDIEU REPARTUARINDA ALAN, SERMAYE VE HABİTUS KAVRAMI

Bourdieu sosyolojisinin temel kavramları olan alan, sermaye ve habitus üzerinde durulacak olan bu bölümde öncelikle bu kavramların tanımlarına yer verilecektir sonrasında birbirleriyle ne şekilde ilintili oldukları anlatılmaya çalışılacaktır. İlk olarak alan kavramı değerlendirildiğinde, Bourdieu için alan güç ilişkilerinin ve bu ilişkileri değiştirmeyi hedefleyen mücadelelerin yeridir; sürekli bir değişim yeridir. Bir alan kimsenin icat etmediği, hayal edilebilecek bütün oyunlardan daha akışkan ve karmaşık bir oyundur (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 151- 152). Alan, hem gerekliliğini içinde bulunan eyleyicilere dayatan bir güç alanı hem de içinde bulunan eyleyicilerin güç alanı dahilindeki konumlarına göre farklı amaçlar ve yöntemlerle çatıştıkları ve böylece o alanın yapısının korunması ya da dönüştürülmesine katkıda buldukları mücadele yeridir (Bourdieu, 2015, s. 51). Alan, keyfi ya da isteğe bağlı olarak kurulmuş bir yer olmayıp, içine doğulan bir uzam olarak düşünölmelidir.

Bourdieu alan kavramını daha rahat anlatabilmek için sosyal hayatı oyuna benzetir ve alanı oyun metaforuyla açıklamaya çalışır. Oyunların, stratejik ve kendine özel kuralları olduğundan bahseden Bourdieu, oyunda her oyuncunun bir sonraki hareketi sezgileriyle kavrama kapasitesine sahip olduğunu anlatır; buna da habitus adını verir (Calhoun, 2014, s. 79). Oyunlarda olduğu gibi her alanın da kendine özgü kuralları, geçerli sermaye türleri vardır (Kaya, 2014, s. 402). Oyuncunun oyunda başarılı olabilmesi habitusuna ve sahip olduğu sermaye türlerine bağlıdır. Sosyal hayat yalnızca bir mücadele alanı değildir, sürekli doğaçlamayı gerekli kılmaktadır. Oyunlar yalnızca kuralları öğrenilerek anlaşılabilir, oynanamaz. Bu sebeple oyunun sadece kurallarını yerine getirmek yeterli değildir; aynı zamanda oyunun nasıl oynanması gerektiği anlayışına da sahip olmak gerekir.

Bourdieu alan ile oyun arasında benzerlikten yola çıkarak; oyuncular arasındaki rekabetin ürünü olan kazanacaklardan ve kaybedeceklerden, yani bahislerden bahseder. Oyuna yatırımda illusio söz konusudur (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 144). Illusio, oyuna yoğunlaşmak, oyun tarafından ele geçirilmek, oyunun çabalamaya değdiğini sanmak ya da oyun oynamaya değdiğini düşünmektir. Illusio, oyunun oynanmaya değdiğini bilerek, oyunu oynamaya devam etmekte, bu sayede ortaya çıkan hedeflerin izlenmeyi hak ettiğini kabullenmektir; böylece oyunu ve hedefleri kabul etmek anlamına gelmektedir (Bourdieu, 2015, s. 143).“Illusio, zihinsel yapılarla toplumsal uzamın nesnel yapıları arasındaki varlıksal suç ortaklığı ilişkisinin sonucu olan bir oyunla aramızda kurulan büyümlü ilişkidir” (Bourdieu, 2015, s. 143). Oyuncular ancak oyuna ve bahislerine inancı paylaştıkları ölçüde oyuna katılır ve birbirlerinin karşısına çıkarlar. Oyuncular yalnız oyuna girerek, oyunun oynanmaya değer

² 2000'li yıllar sonrasında çekilen *Issız Adam* (2008), *Çoğunluk* (2010), *Kaydebenler Klubü* (2011), *Romantik Komedi* (2011), *Aşk Tesadüfleri Sever* (2011), *Küçük Şeyler* (2019) filmleri örnek olarak verilebilir.

³ 2019 yılında çekilen Güney Kore yapımı olan “Parazit” filmini buna örnek gösterebiliriz. Bakınız: Öksüz Karademir, C. ve Kaya, M. (2020). Sınıf Eşitsizliğinin Bourdieu'nün sermaye ve habitus kavramları üzerinden değerlendirilmesi: Parazit filminin betimsel analizi. *TRT Akademi*, 5(10), 644-667.

olduğunu kabul etmiş olurlar ve bu karşılıma, rekabetlerinin ve çatışmalarının ilkesidir. Kozlara, yani güçleri oyuna göre değişen temel kartlara sahiplerdir. Kartların görece gücü nasıl oyuna göre değişiyorsa, farklı sermaye türlerinin hiyerarşisi de alanlara göre değişir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 144). Bir alanın varlığı yeterli sayıda kişinin bir toplumsal “oyun” a katılımıyla oluşur. Bu toplumsal “oyun” yerleşik kurallara sahip olmayıp, oyuncuların rekabetinin sonucu bir ödül etrafında şekillenerek işlerlik kazanır (Tatlıcan ve Çeğin, 2014, s. 318). Alanın içinde de çeşitli strateji türleri bulunmaktadır. Alanda; koruma, takip ve altüst etme stratejileri birbirini izler. Koruma stratejisini, alandaki statülerini devam ettirmek isteyen baskın gruplar uygular. Takip stratejisini, alana yeni girenler benimser. Hakim konum elde etmek için uygun fırsatları kollarlar. Altüst etme stratejisi ise baskın grupların elindeki sermayede en az görünen ve alanın meşruiyetini en esaslı sorgulayan gruptur (Kaya, 2014, s. 401).

Konumlar arasındaki nesnel bağıntıların konfigürasyonu olarak tanımlanan alanlar, sermayelerin eşitsiz dağılımından müteşekkildir ve her alanda çalışan farklı tipte sermayeler söz konusudur. Bourdieu'nün terminolojisinde özel bir yere sahip olan "sermaye", alan içindeki maddi kaynakların dağılımını ifade eden bir kavramdır (Etil ve Demir, 2014, s. 336). Onun için sermaye, kişinin belirli bir toplumsal alana katılımını ve bu aşan içinde rekabetin getirdiği özel kazançlara ulaşmasını mümkün kılan belirli bir toplumsal arenada mevcut etkili bir kaynaktır (Wacquant, 2014, s. 62). Bir sermaye ya da bir sermaye türü, belli bir alanda hem mücadele silahı hem uğruna mücadele edilen şey olarak, sahibine belli bir iktidar, bir nüfuz kurma olanağı veren, belli bir alanda var olmayı sağlayan şey olarak, belli bir alanda etkilidir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 145). Bireyler, toplumsal uzamdaki konumlarını bir sermaye türünün bir başkasına dönüştürülmesi veya aktarılmasını içeren yeniden-dönüştürme stratejileriyle sürdürmeye veya geliştirmeye çalışırlar (Wacquant, 2014, s. 66).

Bourdieu'nün habitus, sermaye ve alan kavramları birbiriyle yakın bir ilişki içerisinde olup birbirinden tamamen ayrı düşünülerek değerlendirilemez. Bir sermaye bir alanla ilişkisi dışında varolmaz ve işlemez (Calhoun, 2014, s. 106); sermayenin alan üzerinde dağılımı alanın yapısını oluşturan maddeleşmiş ya da somutlaşmış üretim ya da yeniden üretim araçları üzerinde bir iktidar sağlar (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 148). Toplumsal uzamda sermaye dört farklı şekilde yer almaktadır (Göker, 2014, s. 280). İlk olarak toplumsal sermaye, birbiriyle tanışma ve karşılıklı tanımaya dayalı neredeyse kurumsallaştırılmış bir kalıcı ilişkiler ağına bağlı mevcut veya potansiyel kaynaklar bütünü olarak tanımlanır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 106). Toplumsal sermaye, bir bireyin ya da bir grubun, kalıcı bir ilişkiler ağına, az çok kurumlaşmış karşılıklı tanıma ve tanınmalara sahip olması sayesinde elde ettiği gerçek ya da potansiyel kaynakların toplamıdır (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 170). Ekonomik sermaye, bir bireyin iktisadi kaynaklarının bütününe, yani hem maddi mal varlığına hem de gelirine işaret eder. Ekonomik sermaye sahibi olmak diğer sermaye türlerine erişmeyi kolaylaştırır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 106); salt ekonomik kaynakların elde bulundurulması anlamına gelir (Özsöz, 2007, s. 19). Kültürel sermaye, bireyin aydın kültürüne ait mal ve pratikleri takdir edebilmesini sağlayan kültürel kaynaklardır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 106). Resmî eğitim ve habitus, kültürel sermayenin iki önemli bileşeni olarak kavramsallaştırılabilir. Eğitsel zemin (kurumsal bir yapı olarak okulda ve ailede sağlanan eğitim) üstü örtük olarak, potansiyel düzeyde kültürel sermayenin kendisidir (Arun, 2014, s. 179). Bourdieu'ye göre kültürel sermaye; bedenselleşmiş, nesneleşmiş ve kurumsallaşmış olmak üzere üç halde var olur (Göker, 2014, s. 282). Son olarak simgesel sermaye, toplumsal tanınırlık ve prestij kavramlarına atıfta bulunur. Simgesel sermaye sahibi olmak, kredi vermeye hazır kimseler üzerinde belirli bir gücün olmasıdır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 106). Bireylerin sahip oldukları sermaye türleri ve yoğunlukları doğdukları ailede, eğitim hayatlarında ve mesleki yaşantılarında farklı şekillere bürünebilir.

Alan ve sermaye kavramlarının yanında Bourdieu habitus kavramını sosyal bilimlerdeki sonu gelmeyen nesnelcilik-öznellik tartışmasını aşmak için kullanır (Tatlıcan ve Çeğin, 2014, s. 307). Sosyolojideki temel karşıtlıkların ötesine geçebilmeyi sağlamak için başvurduğu bir kavramdır. Habitus, “belli bir durumda yapılması gerekli olan şeye ilişkin bir tür pratik kavrayıştır” (Bourdieu, 2015, s. 42). Habitus, bireylerin belirli bir durumda, üzerinde düşünmelerine gerek kalmadan, toplumsal bağlamın onlardan beklediği davranışı üretmelerini mümkün kılar, çünkü zaten sosyal dünyanın dışsallığını evvelce içselleştirmişlerdir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 45). Habitus bir alışkanlıklar toplamı değildir. Çünkü alışkanlık tekrarlı, mekanik, otomatik, üretkenden ziyade çoğaltkan kabul edilir. Oysa onun etkin bir üretime gücü olduğundan bahsedilir. Koşulların nesnel mantığını yeniden üretime eğiliminde olan bir üründür habitus; ancak bunu yaparken bu mantığı dönüşüme de uğratabilir, dönüştürücü bir makinedir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 47). Kim olduğumuzun, nasıl dünyada nasıl var olduğumuzun bir parçası olarak yaşadığımız bu duygu habitusa karşılık gelmektedir (Calhoun, 2014, s. 103). Algıladığımız, değerlendirdiğimiz ve içinde hareket ettiğimiz dünya aracılığıyla oluşan kalıcı ve aktarılabilen bir eğilimler sistemini anlatır. Bu bilinçsiz şemalar sürekli özel toplumsal koşullar ve koşullanmalara maruz kalınarak,

dışsal kısıtlamalar ve imkanlar içselleştirilerek kazanılır (Wacquant, 2014, s. 61). “Habituslar kalıcı yatkinlik sistemleri, yapılandırıcı yapılar şeklinde yani kurallara itaatın ürünü olmadan sonuçları bilinçli olarak hedeflenmeden ve bunlara ulaşmak için gerekli işlemlere anında hakim olmadan ve böylece de bir orkestra şefinin örgütleyici eyleminin ürünü olmadan da kolektif olarak harmoni içinde olabilecek, nesnel olarak düzenlenmiş ve düzenli olabilecek pratik ve temsillerin üretilme ve yapılandırılma ilkesi olarak işlemeye eğilimli, yapılanmış yapılarıdır” (Bourdieu, 2018, s. 158).

Habitus, bir alanın ya da kesişen bir dizi alanın için zorunluluğunun somutlaşmasının ürünüdür. Alan, habitusu yapılandırır (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 179). Alanda, varlığını sürdürmek için içselleştirilmiş yatkinlikler sistemini şekillendirir. Çünkü bir alan, yeniden üretimini sağlayacak eyleyicilere ihtiyaç duyar ve bu eyleyiciler habitusun varlığı sayesinde etkin olurlar. Bu anlamda, habitus yeniden üretimi sağlayarak alanın var olmasında etken rol oynar (Özsöz, 2007, s. 19). Alanlar arasında eşmantıksal ilişkiler yapısal ve işlevsel olsa da, failerin pratiklerinden tamamen bağımsız değildir. Bu noktada Bourdieu habitus kavramına başvurarak failerin, habituslarıyla koşut bir şekilde farklı alanlar boyunca benzer tavırlar, yatkinlikler sergilediğinden bahsedilebilir (Kaya, 2014, s. 415). Bu açıklamalarla habitus, alan ve sermayenin birbiriyle ne kadar ilişkili olduğu bir kez daha ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, niteliksel yönetime başvurularak yazılmıştır. Nitel araştırmalar, dünyayı görünür hale getiren bir dizi yorumlayıcı uygulamalardan oluşur (Creswell, 2016, s. 43). Nitel araştırma anlama ve yorumlamaya dayalı olarak görüşmelerin ve yeniden üretilen bilginin araştırmacı tarafından yorumlanarak zenginleştirilmesini öngörmektedir. Çalışmanın amacı doğrultusunda yorumsamacı paradigmanın, konuyu bütünlüklü bir şekilde derinlemesine ele alacağı düşünülmüştür. Bu doğrultuda yorumsamacı yaklaşımda, bireylerin toplumsal hayatlarını nasıl oluşturduğuna ve sürdürdüklerine dair yorumlara ulaşabilmek adına önemli çalışmalarda bulunmaktadır. Bireyleri kendi ortamlarında inşa etmiş oldukları anlamlı eylemler ayrıntılı gözleme tabii tutularak sistematik bir şekilde analiz edilmektedir (Neuman, 2016, s. 131). Aynı zamanda filmdeki anlatılar içerik analizine tabii tutulmuştur. İçerik analizi, sosyal bilimlerde araştırma sonucu elde edilen kayıtların ya da yazılı ya da görsel medya iletilerinin üzerinden çıkarımlar yapılarak kullanılan biçimci bir araştırma tekniği olarak tanımlanmaktadır (Olgun, 2008, s. 66). İçerik analizinde kitaplar, görüşmeler, gazete haberleri, televizyon programları, tarihi belgeler, reklamlar, sinema filmleri vb. başka herhangi bir iletişim aracı da araştırma nesnesi olarak kullanılabilir (Seggie ve Bayburt, 2015, s. 254). Çalışmada, filmdeki anlatılar kodlanarak anlamlı bölümler oluşturulmaya çalışılmış; çeşitli kategorilere ayrılarak analiz edilmiştir.

4. RÜZGARDA SALINAN NİLÜFER FİLMİNİN KONUSU

Rüzgarda Salınan Nilüfer filmde orta sınıfa mensup iki ailenin yaşamından çeşitli kesitler sunulmaktadır. Handan, Korhan çifti ile kızları Aleyna birinci aileyi temsil ederken; Şermin, Aykut çifti ile oğulları Poyraz ise ikinci aileyi temsil etmektedir. Korhan’ın sahibi olduğu bir finans şirketi bulunmaktadır; Handan’ın ise herhangi bir işte çalışmadığı, alışveriş merkezlerinde gezdiği, kafelerde arkadaşlarıyla buluştuğu ve kızı Aleyna ile ilgilendiği görülmektedir. Şermin’in kitap yazdığı, eşi Aykut’un ise web tasarımı ile ilgilendiği görülür. Arkadaş olan iki çift belli bir süre iletişime ara verdikten sonra Şermin’in kitabının yayınlanmasıyla tekrar bir araya gelir. Şermin’in kitap yazması Handan’ın dikkatini çeker ve kendisinin de kitap yazabileceği düşüncesinin oluşmasına yol açar. Bir yandan da kafe açmak isteyen Handan’ın sürekli bir şeylerle meşgul olmak istediğini izleriz. İkinci ailenin ekonomik sermayeleri daha zayıfken; kültürel sermayeleri daha güçlüdür. Birinci ailenin ise ekonomik sermayesi güçlü ancak kültürel sermayeleri daha zayıftır. Filmde orta sınıfların beğenileri, sahip oldukları sermaye türleri ile habituslarına göre değişkenlik göstermektedir. Filmde caz müziğini severek dinlediğini söyleyen Şermin ile Aykut’un müzik beğenilerinin Handan tarafından taklit edilmesi; Handan’ın kızını tenis kursuna yazdırması ve piyano kursuna göndermesi ailelerin sermaye türlerini yansıtmakta olup, gündelik yaşam pratiklerine örnek olarak gösterilebilir. Ailelerin tüketim alışkanlıkları, yaşam tarzları ve tercihleri bu farklılıkların yaratılmasında önemli bir yere sahiptir, ayrıca gündelik hayata dair pratikleri de filmdeki iki ailenin içselleştirilmiş yatkinlikleri hakkında izleyiciye bilgi de vermektedir.

5. ALAN, SERMAYE VE HABİTUS KAVRAMLARI EKSENİNDE FİLMİN OKUMASINI YAPMAK

5.1. Kültürel Alanda Verilen Mücadele: “Yapan Nasıl Yapıyor?”

Filmin ana karakterlerinden biri olan Handan’ın çoğunlukla kültürel sermayesini arttırmaya yönelik Şermin ile bir yarış halinde olduğu görülür. Kocasını tarafından ekonomik sermayesinin güvence altında olması onu ekonomik alanda Şermin’e kıyasla daha görünür kılmaktadır. Keza ekonomik alandaki bu avantajı kültürel alana yansıtma pek de başarılı sayılamaz. Alanların varlığı için sermaye sahibi olmak veya onu korumak; kaynakları sermayeye dönüştürme mücadelesiyle ve sermayenin dağılımı üzerine mücadele verilmesiyle iki şekilde gerçekleşir (Swartz’dan aktaran, Dikkol, 2020, s. 174). Filmde iki düzeyin de temsil edildiği görülür. İkinci aile kültürel kaynaklarını sermayeye dönüştürebilirken bu açıdan birinci aile üzerinde simgesel şiddet bile uygulayabilmektedir; birinci ailenin kültürel sermayesinin dağılımı konusunda diğer aile ile bir mücadele içerisinde olduğu söylenebilir. Bu durum özellikle kadın karakterlerin kültürel alanda fail olarak yer almak istemelerine yol açmaktadır; dolayısıyla Handan’ın film boyunca kültürel alanda Şermin ile yarışabilme adına geliştirdiği birçok stratejiyle karşı karşıya kalır.

Handan, kültürel alanda fırsatını bulduğu her an Şermin ile bir yarış halindedir. Şermin de bunu kayıtsız kalmayarak, Handan’ın yürüttüğü stratejilere karşı kendi manevra alanlarını yaratmaktadır. Handan, Şermin’e kıyasla ekonomik sermayesi daha yüksek; kültürel sermayesi ise daha düşük bir kadındır. Şermin’in de kültürel sermayesinin Handan’a nazaran daha yüksek olduğu görülür. İki kadın filmde, kültürel alanda kitap yazma konusunda kendi çıkarlarına göre hareket eden eyleyenler konumundadır. Handan, ekonomik sermayesinin üstünlüğünü kullanarak, kültürel alanda da üstün olabileceğini herkese göstermek ister. Bunun içinde elindeki tüm kaynakları tüketmeye hazırdır. Bourdieu’nün belirttiği gibi alan, bir güçler alanıdır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 125). Sermayeler de alanın içerisinde güç ilişkilerinin yönünü tayin eden oluşumlardır.

Şermin’in yazdığı kitap sonrasında tekrar görüşmeye başlayan Handan ve Korhan çifti Şermin’e yönelik çeşitli alanlarda hayranlık duymaktadır. Çünkü Şermin kitap yazarak kültürel alanda buldukları toplumsal sınıf içerisinde bir ayırım yaratmıştır. Bu ayırımın farkında olan Handan, “yapan nasıl yapıyor?” düşüncesinden hareketle yeni stratejiler geliştirmeye başlar. Kültürel alanda toplumsal konumu doğrultusunda kurduğu ilişkiyi kendi lehine kullanmaya çalışan Handan’ın sık sık Şermin’le buluştuğunu ya da buluşmak için çaba harcadığına tanık oluruz. Nitekim Bourdieu için alana hükmedenlerin elinde kendi çıkarları için çalışmalarına olanak sağlayan araç vardır; Şermin için bu araç yazmış olduğu kitaptır. Ancak failer alan içerisinde hükmedilenlerin direnişiyle muhatap olmak durumundadır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 125). Bu nedenle Şermin’in sürekli iletişim halinde olduğu kişi de Handan’dır. Sık sık görüşülen kafelerde de buluşmaların temel konusu netleşmiştir: Handan’ın kitap yazmaya karar vermesidir, böylece o, kültürel alanda fail olarak yerini sağlamlaştırmak ister. Şermin’e “Kitabı nasıl yazdın?”, “Ne ilham verdi sana?” gibi sorular sorarak aralarındaki temel ayrıştırıcı unsuru öğrenmeye çalışmaktadır. Alandaki failin stratejisi, kendi sermayesinin dağılımındaki konumuna ve algılayışına; alanın içinde durduğu noktadan alana bakış açısıyla yakından ilgilidir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 148). Aldığı yanıtlar doğrultusunda Handan’ın “ben hiç böyle düşünmemiştim” söylemi alanın içinde durduğu noktayı izleyiciye aktarmaktadır; alanı kendi bakış açısına göre değerlendirerek şekillendirdiği habitusu doğrultusunda çıkarımda bulunur. Film boyunca, habitusunu tüketim pratikleri üzerinden inşa ettiğine tanık olduğumuz Handan’ın, kitap yazmak gibi üretici bir eylemde bulunması alan içinde daha fazla mücadele vermesine yol açmıştır. Şermin’in kitap yazmanın dışında, belli bir süre gazetecilik sektöründe çalışması, yazı yazması toplumsallaşma süreci boyunca öğrendiği içselleştirilmiş eylemlerinin birer dışavurumunu temsil etmektedir. Yazarak bir şeyler üretmek, sonradan kazandığı bir pratik olsa da kısa sürede edinilen yatkınlıklara örnek olarak gösterilemez. Nitekim, eş değer toplam sermayeyle donanmış iki kişi, konumlarında farklılık gösterebilirler (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 145). Şermin’in kültürel sermayesinin yapısı zaman içinde uzun vadeli bağlantıda oluşan yatkınlıklara bağlı olarak şekillenmiştir.

Kadın karakterlerin habitusları birbirlerinden farklı biçimlerde şekillendiğinden hayat tarzları arasında da farklılıklar gözlemlenmektedir. Kitap yazma isteğinin bir adım sonrasında sancılar çeken Handan’ın, doğal yatkınlıkları gereği yazmaya ilişkin birikmiş sermayesi bulunmamaktadır. Korhan’ın “Ne yazıcan peki?” sorusuna verdiği yanıtta bu durum net bir şekilde açığa çıkar. “Bilmiyorum daha... Tecavüze uğrayan kadınlar, genç yaşta evlendirilen kız çocuklarıyla alakalı...” cümlesinde olduğu gibi Handan esasen yazacağı kitaba dair de bir yabancılaşmayla karşı karşıyadır.

Sahip olduğu kültürel sermaye üzerinden Şermin ile kültürel alanda statü elde etme mücadelesi veren Handan, geliştirmiş olduğu stratejilerle “kitap yazma” pratiğini deneyimleme çabasıdır. Buna karşılık Şermin’de manevralar yaparak Handan’a güçlü olduğu alanı teslim etmemeye gayret gösterir. Bourdieu’nün ortaya koyduğu iki temel strateji konuyu anlaşılır kılmak açısından fayda sağlayacaktır. İlki muhafaza stratejileri olarak tanımladığı türdür. Bu strateji alanın kendine has sermayesini tekeline almış olan ve kendi lehlerine olan oyunun devamını sağlayarak konumlarını korumayı veya iyileştirmeyi amaçlayan bireylerin stratejilerine karşılık gelmektedir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 126). Bir kafede buluştukları esnada Handan’ın, Şermin’e o zamana kadar yazdığı bir bölümü göstermesiyle, yazdıklarına dair Şermin’in sorular sorması güçlü olduğu kültürel alanı muhafaza etme çabasının izleridir. Bourdieu’nün geliştirdiği ikinci temel strateji türü ise yıkım stratejileridir. Bu stratejinin sahibi söz konusu sermayeye en az sahip olanlardır. Çoğunlukla alana yeni dahil olmuş “aday”lardır. Bu kimseler, sermayelerinin yeniden değerlendirilmesi ve dolayısıyla konumlarının iyileştirilmesi amacıyla oyunun kurallarını ve hatta iddianın türünü değiştirmeye uğraşmaktadırlar (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 126). Aynı görüşmede Handan, eşinin kendisini aldattığına yönelik şüphelerinin olduğundan bahsettiği sırada Şermin’i rahatsız eden bir söylemde bulunur. Esasen Handan burada dahil olmak istediği kültürel alana yönelik failliğini Şermin’e kanıtlanma girişimindedir. Handan, yıkım stratejisi uygulayarak kültürel alanda kendisine de yer açma yöntemine başvurur; diğer açıdan Şermin’de alanı muhafaza etmek adına direnç gösterir. Handan’ın yazmış olduğu kitap bölümü hakkında yorum yapmayan Şermin hamle yaparak, Handan’ın kendisini rahatsız eden söylemleri karşısında sessizliğini bozarak “Bir de nilüfer rüzgarda salınmaz, nilüfer durgun suda yetişir biliyorsun” ifadesiyle karşılık verir. Böylece Şermin, kültürel alanda yarattığı sermayeye sahip çıkarak failliğini sürdürmenin peşindedir. Handan ise bu atak karşısında oyunun kurallarını tam olarak bilmesede de çaktırmaz ve alaycı bir tavırla “ha doğru söylüyorsun” yanıtını verir. Çünkü alanda yer alan aktörlerden biri olan Handan, kendi illusiona göre eylemde bulunan faillerden biridir.

İki kadının geliştirmiş oldukları ilişki gereği birinin sürekli savunmada, diğerinin ise atakta bulunduğu ve ikisinin de her daim tetikte oldukları görülmektedir. Kafede buluştukları başka bir günde, bir kadının yanlarına gelip Şermin’in yazdığı kitabı beğendiğini söylemesi, kitap hakkında yorumda bulunması ve kendisiyle fotoğraf çektirmesi Handan’ın duruma hayranlıkla bakmasıyla devam etmiştir. Handan kadının yapmış olduğu yorumları “dan dun” ifadeler olarak anlamlandırmaktaydı. Şermin ise durumu samimiyet göstergesi şeklinde algılayıp, “insan içindekileri tutmamalı Handancım” cümlesiyle açıklama getirmiştir. Böylece alanda eyleyen olan Handan, Şermin’in gücünün dayandığı sermayenin değerini düşürmeye çalışır. Çünkü alan güç ilişkilerinin ve bu ilişkileri değiştirmeyi hedefleyen mücadelelerin yeridir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 151). Alanın sürekli değişim yeri olması, Handan’ı kafe açma fikrinden kitap kafe açma fikrine yöneltmiştir. Sohbet sırasında kitap kafe de açabileceğini söyleyen Handan, Şermin’e kitap kafeyi birlikte açma teklifinde bulunur. Şermin konuya çok yabancı olduğunu söyleyip, kafe açma düşüncesine mesafeli yaklaşır, çünkü Şermin’in ekonomik sermayesini bu yolla yükseltmesi gibi bir kaygısı yoktur. O, kültürel alanda elde ettiği kazanımı sürdürmenin gayreti içerisindedir. O yüzden Handan’ın kendisine yönettiği “Kaç kişi zengin olmuş bu ülkede kitap yazmaktan?” sorusunun Şermin’de bir karşılığı yoktur. Handan sadece sahip olduğu ekonomik sermayeyle alandaki değerini arttırmaya yönelik Şermin karşısında stratejiler geliştirmeye, üretken olmaya çalışmaktadır. Bir sermaye ancak alanla ilişkili olduğunda var olabilir (Bourdieu ve Wacquant, 2021, s. 148). Handan’ın ekonomik sermayesinin varlığı kültürel alanda güçlenebilmesi için Şermin nezdinde yeterince bir etkiye sahip değildir.

Kültürel alanda verilen başka bir mücadele de caz müziği dinleme pratiğinde ortaya çıkmaktadır. Kültürel bir pratiğin meşruiyeti, onu uygulayanların toplumsal meşruiyetinden ileri gelmektedir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 95). Caz müzik dinleyenlerin müzik beğenileri toplumsal meşruiyetin oluşabilmesinde önemli kültürel pratikler arasındadır. Caz müziği dinlemek, toplumsal uzamda ekonomik ve kültürel sermayesi daha yüksek olan kesimlerin beğenilerinden biridir ve bir ayırım aracı görevi görmektedir. Aynı zamanda Bali’nin belirttiği gibi caz sevmek bir toplumsal statü ve kültür düzeyi göstergesi olma özelliği taşır (Bali, 2015, s. 162). Caz müziği dinlemeye giden iki çiftin sınıf içerisindeki konumları bu müzik türünün beğenilmesi ya da sıkıcı bulunmasıyla yakından ilişkidir. Şermin’in yakın arkadaşlarının sahne aldığı bir mekanda müzisyenlerin yalnızca “caz” müziği çalmayıp, “free caz” icra etmeleri müzik türü içinde de başka bir ayırma neden olmuştur. Cazın vokalsiz türünü free caz olarak açıklayan Şermin’e Handan “Tamam işte caz yine yani” cevabını verir. “Evet de biraz farklı, bakalım beğenecek misiniz?” yanıtını veren Şermin ayırım noktasının altını tam da burada çizmektedir. Orta sınıf içerisindeki beğenin ayırıcı özellikleri bireylerin sahip oldukları toplumsal kökenlerinin ve habituslarının yansımasıdır. Handan üst sınıfın zevkini taklit etmek istese de sadece bu zevkin indirgenmiş halini başarabilir. Bir yandan Şermin için normal caz müziği dinlemek ayırt edici özelliğini yitirmektedir; çünkü bu müzik türü yaygınlaşarak değerini

kaybetmeye başlamıştır. Nitekim caz müziğinin Handan tarafından gündelik hayatında dinlenmesi ve beğenilmesi, onun ayırt edici özelliğinin azalmasına da yol açmıştır. Bunun üzerine sınıf içinde daha özel ve daha ayırt edici olan cazın başka türlerinin beğeni unsuruna dönüşmeye çalıştığı söylenebilir.

Diğer alanlarda olduğu gibi sanat alanında da bireylerin kültürel sermayelerine göre değişiklik gösteren estetik yargı kriterleri bulunur (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 85). Filmde Aykut, buldukları mekanda çalan free caz müziğine ilişkin kavramsal açıklamalar yapıp daha soyut yorumlara başvururken; Korhan çalan bu müziğe anlam veremeyerek yalnızca “niye oğlum manyak mı bunlar?” söyleminde bulunur. Çalan müziğe simgesel ve genel bir değer atfedemeyen Korhan, konumlandığı habitusu gereği eserin estetiğine dair bir yargıya ulaşamaz; onun yerine, özneyle kurduğu empati neticesinde eserin biçimsel niteliğinden çok işleviyle ilgilenir. Çıkan sesler daha önce dinlemiş oldukları müzik türleri gibi ritmik olmadığından ve anlam dünyalarında benzer pratiği deneyimlemediklerinden dolayı buldukları mekanda Handan ve Korhan çifti kısa bir süre sonra ortama uyum sağlayamadan; üst sınıf beğenisine aşına olmadıklarını dolaylı yollardan açığa vurarak mekandan ayrılırlar. Bourdieu’nün belirttiği gibi orta sınıflar, egemen kültüre dört elle sarılarak, toplumsal hiyerarşide yükselme niyetindedirler. Böylelikle, orta sınıflar egemen sınıfların hayat tarzını taklit etme eğilimindedir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 90). Birinci aile sahip olmadıkları bir hayat tarzını taklit etme konusunda başarısız olmuşlardır. Bu açıdan ikinci ailenin ince beğenilerinin daha gelişkin olduğu gözlenmektedir.

Ezcümle, Şermin’in kitap yazması, free cazdan anlaması, müzik grubu üyeleriyle arkadaş olması toplam kültürel sermaye yoğunluğunun Handan’dan yüksek olmasının işaretleri arasındadır; onun kültürel alanda elde ettiği belli bir birikim mevcuttur ve onu sonuna kadar muhafaza etme girişimindedir. Alandaki rakibi Handan’da “baksana herkes pervane etrafında” sözleriyle durumu istemese de onaylamaktadır ancak oyundan tamamen çekilmeye hiç de niyeti yoktur.

5.2. Yeme-İçme Pratiklerine Dair: Somonlu Salata, Rigatoni Bolonez

Bourdieu, yeme içme pratikleri ile sınıfsal konum arasında bir ilişkinin bulunduğundan bahseder. Ona göre yeme içme sanatı, halk sınıflarının meşru yaşama sanatına karşı çıkabildikleri yegane sahalardan biridir (Bourdieu, 2021, s. 236). Bireylerin gıda maddelerine yönelik tüketimleri sahip oldukları ekonomik sermaye ile yakından ilişkilidir. Ekonomik gelirin yanında bireylerin ne sıklıkla dışarıda yemek yedikleri, hangi besinleri tükettikleri, hangi mekanları tercih ettikleri gibi sorulara verilen yanıtlarda sınıfsal anlamda ayırt edici pratiklerle karşılaşılır. Mekanların bulunduğu semtler, mekan içi dekoratif düzenlemeler, yemeklerin çeşitliliği, yemeklerin sunulmuş biçimleri failler arasındaki ayrımları göstermektedir ve bunun yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Diğer açıdan da beğenilerin farklılığı neticesinde sınıfsal konumları benzer olmayan faillerin ayrımları meşrulaştırılmaktadır. Bu sembolik ayrımlar, kişinin beğenisinin nesnelleşmiş halleridir (Bourdieu, 2021). Gıda ve yemek tüketimi konusunda orta sınıfların gerek kendi içinde gerekse diğer sınıflara kıyasla farklılaştırıcı unsurları bulunmaktadır. Film boyunca Handan’ın mekanları tüketme konusunda kendi sınıfının dışında olanlarla bir araya gelmediği görülmür. Böylelikle onun bulunduğu toplumsal konumu yansıtan ve habitusuna ait mekanlarda yeme içme pratiklerini sergileyen, beğenilerini rahatça sergileyebilen bir profil çizdiği söylenebilir. Handan’ın beğenileri doğrultusunda tercih ettiği mekanlar kendi sınıfsal konumunu inşa etmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Örneğin Şermin ile çoğunlukla farklı kafelerde buluşur, kitap yazmaya bir kafede karar verir, başka bir mekanda kitabının ilk cümlelerini yazar. Böylece onun için dışarıda yemek yalnızca karnını doyurmak anlamına gelmez; arkadaşlarıyla sosyalleştiği, boş zamanlarını değerlendirdiği yaşam tarzını yansıttığı pratikler arasındadır. Bugge ve Lavik’in (2010, s. 232) belirttiği gibi dışarıda yemek yemenin bireylerin sosyalleşmesi, zevk almaları, istekleri doğrultusunda hareket etmeleri gibi çeşitli nedenleri olabilir. Dışarıda yemek yeme alışkanlığının bulunması ekonomik sermayeyle açıklanabileceği gibi kültürel sermaye ile de yakından ilişkili olabilir. Gıda tüketimi yaşam tarzının bütününden özerkleştirilemez (Bourdieu, 2021, s. 244).

Daha düşük ekonomik ve kültürel sermayeye sahip sosyal sınıfların yağlı, kilo aldırıcı, ucuz gıdalarla beslendiğini belirten Bourdieu, daha yüksek ekonomik ve kültürel sermayeye sahip sınıfların yağsız, hafif ve kilo aldırıcı olmayan gıdalar tükettiğini belirtir (Bourdieu, 2021, s. 233). Handan da yemek tercihlerini çoğunlukla sebze yemeklerinden yana kullanmaktadır, etle yapılan yemekleri yemekten kaçınmaktadır. Bu bağlamda Bourdieucü perspektifle ekonomik ve kültürel sermayesi yüksek olan sınıflarla benzer yemek beğenilerine sahip olduğu söylenebilir (Bourdieu, 2021, s. 233). Aynı zamanda evlerinde çalışan Kadriye Hanım’ın yaptığı yağlı ve etli yemekleri sürekli eleştiren Handan, bu tarz yemekleri alt sınıf beğenileriyle özdeşleştirir. Alt sınıf beğenisinden kaçma durumunu film boyunca izleriz. Caz müzik dinlemeye gittiklerinde “Tuborg” marka bira içmeyi istemesi, zaman geçirdiği kafelerde salata yemesi, garsonlara “ev yapımı limonata” yapıp yapmadıklarını sorması, latte/filtre kahve içmesi,

Çin lokantasına gitmeyi istemesi gibi tercihlerde bulunması onun ince zevke sahipmiş görüntüsü çizmesinde yardımcı olur. Karademir'in (2014, s. 245) belirttiği gibi zevkler, "sınıflandırma yapanın kendisini sınıflandırır". Kendisini bayağı ve aşağı bir toplumsal sınıfta tanımlamayan Handan, olmak istediği sınıf içerisinde kendisini konumlandırır. Böylelikle sağlıklı yemeklerden kaçınan, zeytinyağlı hafif yemekler tüketen Handan için yeme-içme pratikleri üst sınıfın beğenileriyle benzerlik göstermektedir; bulunduğu toplumsal statüsünün dışavurumunu mekanları beğeni tercihlerine göre tüketerek göstermektedir. Handan bu konuda kocası Korhan ile de bir mücadele vermektedir. Kendisini üst sınıfın beğenileriyle özdeşleştirerek bir imaj yaratmaya çalışan Handan, eşinin yeme-içme tercihlerini çoğunlukla eleştirmektedir. Dışarıda yemek yemeye karar verdikleri bir gün Handan'ın Çin lokantasına gitmeyi istemesi buna karşın Korhan'ın kasapçıya gitme isteği ya da Karadeniz pidesi yeme isteği Handan tarafından yemeklerin ağır ve yağlı olması nedeniyle reddedilir. Korhan çoğunlukla ailesinden miras aldığı kültürel sermayesiyle şekillenen habitusuna uygun davranışları sergileme eğilimindedir. Handan yaptığı bu ayrıştırmayla gündelik alanda yeme-içme pratikleriyle başkalarına benzemediğini, farklı olduğunu göstermeye çalışır. Ayrıca orta sınıflar bu pratikleriyle diğer sınıfların yanı sıra kendi toplumsal sınıfının üyelerine de benzemek istemezler; zevklerine göre seçim yaparlar ve konumlarına uygun davranışlar sergilerler. Nitekim bireylerin tükettikleri yiyecekler ile sınıfsal konumları arasında yakın bir ilişki vardır. Handan'ın habitusunda yeme ve içme sanatı kendisini halk sınıflarından ayıran göstergeleri kapsamaktadır; o, yeme-içme pratiklerini estetez ederek tüketmektedir. Oturmaya karar verdikleri mekanda Handan'ın somonlu salata, kızı Aleyna'nın keçi peynirli salata ve Korhan'ın rigatoni bolonez soslu makarna siparişi vermesi bu durumu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

5.3. Kültürel Sermayenin Aktarımı: "Piyano da Çok Yakıştı Salona"

Kültürel sermaye bireylerin habitusuna ilişkin bilgiler veren pratikleri kapsamaktadır. Diploma alman okullar, dinlenen müzikler, yapılan sporlar, boş zamanların değerlendirilmesi, kültürel sanatsal faaliyetler, okunan kitaplar bireyin kültürel sermayesini oluşturan ve bireyleri diğerlerinden farklılaştıran ayrımlardır. Filmde ana karakterlerin kültürel sermayelerini nasıl biriktirdiklerine dair ayrıntılı bilgi verilmezken; çocuklarına aktarmaya çalıştıkları beğenileri ve tercihleri görürüz. Esasen Handan kendi kültürel sermayesinin hacmini genişletmekten ziyade kızı Aleyna üzerinden bu durumu gidermeye çalışarak beğeni unsurlarını belirlemektedir. Çünkü film boyunca çoğunlukla Korhan ile Handan çiftini ellerinde telefon ve tabletle görmekteyiz. Kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılım oranı düşük olan çiftin bu alandaki en büyük girişimi caz müzik dinletisine gitmeleri ile Handan'ın kitap yazma girişiminde bulunmasıdır.

Kültürel sermaye pratiklerinin toplumsallaşma sürecinde çocuklara aktarılmasında birincil rol aileler ile eğitim kurumlarındadır. Müzik, spor, sanat gibi kültürel alanlardaki beğeniler ve tercihler aile ve eğitim gibi toplumsal kurumlar aracılığıyla çocuklara aktarılmaktadır (Bourdieu, 2021; Jourdain ve Naulin, 2020; Karademir vd., 2016). Çocuklarına ayrıcalıklı bir eğitim sunabilen aileler, ekonomik kaygılar gütmeksizin toplumda itibarlı bir konum sağlayabilmektedirler. Çocuklar üzerinden kültürel sermaye elde etmeye örnek olarak Handan'ın kızını piyano kursuna göndermesinden bahsedebiliriz. Handan, Aleyna'yı piyano kursuna yazdırarak yaşam tarzının bir önkoşulu olarak kendisine özgü habitusunu oluşturmaya çalışır ve kültürel sermayesini genişletir. Aynı zamanda müzik aletleri içerisinde piyano kültürel sermaye pratiği bağlamında burjuva müzik aleti olarak görülür (Bourdieu, 2021) ve yüksek kültüre sahip sınıflar tarafından ayrıştırıcı bir unsurdur (Prior, 2013). Zira, beğenileri belirleme imkanı olan egemen sınıflar, diğer sınıflar tarafından taklit edilerek elitist kültürel adetler edinmeye çalışırlar. Meşru kültüre uyum sağlama çabaları taklit yoluyla giderilmeye çalışılır. Her sınıf kendinden üstün sınıfların zevklerini taklit eder; ancak bu durum yalnızca beğenilerin indirgenmiş halinden ibarettir (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 92). Handan'da Aleyna'yı piyano kursuna göndererek ve sonrasında özel ders aldirarak meşru kültürleri taklit etme yolunu benimsemektedir. Dolayısıyla, orta sınıf aileler toplumsal konumlarını geliştirmeye veya korumaya yönelik sanat alanında birer eyleyen olarak diğer eyleyicilere karşı bir strateji de geliştirmiş olurlar. Aleyna gittiği kurstan verim alamadığını ve yakın arkadaşlarının özel ders aldığını ifade ettiğinde ailenin güçlü olan ekonomik sermayesi devreye girer ve böylelikle Korhan ile Handan çifti ekonomik sermayelerinin avantajıyla kültürel sermaye birikimi sağlar. Aynı zamanda evlerine aldıkları yeni piyano ile kültürel sermaye formu somutlaşmış bir hale bürünür. Çünkü klasik müzik çalmaktan ve dinlemekten zevk alan bireyler sahip oldukları enstrümanla birlikte kültürel sermaye yoğunluklarını artırırlar. Filmin bu sahnelerinde Handan ile Korhan'ın kültürel sermaye birikimlerinin bir kez daha sınırlı olduğunu anlayabilmekteyiz. Çünkü yeni alınan piyano hakkında Korhan "yalnız bu piyano da çok yakıştı salona" demekten öteye giden bir yorum yapamaz. Kantçı estetik anlayışının bulunmadığı düzlemde güzellik evrensel olarak algılanmayıp; yalnızca bağlamsal açıdan kodlanmaktadır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 85). Dolayısıyla da kültürel sermayelere göre değişkenlik gösteren

estetik yargılar oluşur. Korhan'ın yaptığı yorumdan hareketle de nesnenin estetiğine dair yargılara tanıklık edilmez; daha basit ve somut yorumlarla karşılaşılır.

Bourdieu'ya göre spor aktiviteleri toplumsal sınıflara göre ayrılmaktadır. Halk sınıfları bedeni öne çıkartan boks, akrobasi, dövüş sporlarıyla ilgilenirken (2021; 270); orta sınıflar beden eğitimiyle bedenlerinin başkasının gözünden nasıl görüldüğüne zaman ayırırlar (2021; 271). Golf, tenis, yatçılık, atçılık, kayak, eskrim gibi spor dalları sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan sınıfların yaptığı ayrıcalıklı ve ayrılmış yerlerde, kişilerin kendi seçtiği zamanlarda yapılan spor faaliyetleri arasındadır (2021, s. 273). Bourdieu, farklı sınıfların aynı pratikten aynı şeyi beklemeyeceklerini, eyleycilerin spor pratiklerini habituslarının algı ve değerlendirme kalıplarıyla kavradıklarının da altını çizer (2021, s. 267). Egemen beğenileri taklit ederek kıızı üzerinden statü sahibi olmak isteyen Handan, Aleyna'ya piyano eğitimi aldırdıktan sonra tenis kursuna da göndermeye niyetlenir. Hatta Handan, tenis kursuna kızıyla beraber gitmek istediğini söylese de bunu; yapacakları spor faaliyeti üzerinden orta sınıf içinde ayırım yaratmak istediğinden dile getirir. Sahip oldukları yaşam tarzı, beğeni anlayışları, tüketim alışkanlıkları onların hem habituslarını şekillendirirken hem de aynı sınıf içerisinde diğerlerinden farklı bir konumda bulunmalarını da sağlayan birer kolaylaştırıcı vazifesini yerine getirir. Nitekim beğeni, öncelikle başkalarının beğenilerinden hoşlanmama anlamına gelir. Kültürel bir pratik, toplumsal anlamını sahip olduğu bazı için özelliklerden değil, bir nesnelere ve pratikler sistemi içindeki yerinden alır (Wacquant, 2014, s. 66). Arun'un (2014, s. 188) da belirttiği gibi kültürel ve ekonomik sermayenin artışıyla, sınıfsal pozisyonun yörüngesinde yukarı doğru bir hareket gerçekleşir. Bu hareketlilik sadece kültürel ürünlerin tüketim pratiğiyle değil, aynı zamanda beğenilerin de birbirinden ayrılmasına yol açar. Böylelikle sınıfsal pozisyonlar arasındaki kültürel mesafe giderek açılır.

5.4. Ekonomik Alanda Üstünlük Kurma Çabası: “Sen Ödemicen Parasını”

Yaşam tarzlarıyla tüketim pratikleri arasında yakın bir ilişki bulunan Handan ile Korhan çiftinin ekonomik sermayelerinin diğer çifte kıyasla daha yüksek olması onların ekonomik alanda daha serbest dolaşabilmelerine imkan sağlamaktadır. Bir üst bölümde açıklamaya çalıştığımız kültürel alanın dışında filmde vurgulanan başka bir mücadele ise ekonomik alanda verilmektedir.

Ekonomik sermayesi güçlü olan birinci aile, bu sermayesini kültürel alanda etkin olamadığı durumlarda kullanmayı tercih etmektedir. Ekonomik sermayelerini kültürel sermayeye dönüştürme adına çaba da harcamaktadır; kitap kafe açma düşüncesini buna örnek olarak gösterebiliriz. Bununla birlikte ekonomik sermayenin bir anda kültürel sermayeye dönüştürülemediği mevzularda birinci aile, ekonomik alandaki iktidarlarını rakiplerine karşı kullanmakta herhangi bir çekince duymamaktadırlar. Handan ile Şermin'in kafede buldukları bir sahnede Handan'ın hesabı ısrarla ödemek istemesi edindiği sermaye ile ekonomik alandaki güç ilişkisi doğrultusunda hareket ettiğine yönelik bir davranış olarak okunabilir. Filmde bu konunun açıkça dile getirildiği başka sahnelerde mevcuttur. Ekonomik alana hakim olmak adına hegemonik bir üstünlük kurmanın çeşitli yöntemleri bulunmaktadır. Örneğin Korhan, Aykut'a bir web sitesi tasarımı işi ayarlayarak ekonomik anlamda sıkışık olan arkadaşına yardım etmek istemiştir. Böylece alanda faillerin birbiriyle olan mücadeleleri, birbirlerine karşı kurmuş oldukları üstünlükleri sahip oldukları sermaye ile şekillenmektedir. Korhan'ın Aykut'a iş bulması nedeniyle Aykut ile Şermin, diğer çifti jest yaparak restorantta bir akşam yemeğine davet ederler. Korhan'ın birden fazla mezeyi art arda seçmesi esnasında Handan'ın alaycı bir şekilde “Korhan yavaş, sen ödemicen parasını” demesi onların ekonomik sermayelerini sembolik sermayeye dönüştürerek güçlerini kanıtlayabilecekleri bir iktidar alanı oluşturduklarını destekler niteliktedir. Böylece Korhan'ın ekonomik sermayesi toplumsal uzamdaki konumlanışını temellendirerek kendisine büyük bir yarar sağlamaktadır. Aynı zamanda güçlü olduğu alanda ekonomik sermayesiyle alandaki diğer failer üzerinde bir ayırım yaratmaktadır. Nitekim Aykut'ta “Patron var burada bir şey olmaz” şeklindeki yanıtıyla bu gücü kabullendiğini sözel olarak ifade etmektedir.

6. SONUÇ

Çalışmanın kuramsal kısmında sınıf çalışmalarına farklı bir perspektiften yaklaşan Bourdieu'nün alan, sermaye ve habitus kavramlarının açıklamalarına yer verilmiştir. Sonraki kısımda kuramsal bölümde ele alınan kavramlar çerçevesinde *Rüzgarda Salınan Nilüfer* filmine referansla orta sınıfların beğeni tercihlerinin, ayrıştırıcı unsurlarının nasıl temsil edildiği anlatılmaya çalışılmıştır. Filmde orta sınıfların sahip oldukları ya da sahip olmak için mücadele verdikleri sermaye türlerine ilişkin ayrımlara değinilmiştir. Film boyunca ana karakterlerin farklı alanlarda birbirleriyle mücadele içerisinde oldukları görülür. Özellikle kadın karakterlerin kültürel alanda bu savaşı verdikleri; erkek karakterlerin ise daha arka planda kalarak çoğunlukla ekonomik alanda birbirlerine karşı

üstünlük sağlamaya çalıştıkları söylenebilir. Film, kültürel alanda üstünlük kurma girişimleri, ekonomik alandaki farklılıklar, kültürel sermaye birikimi, yeme-içme pratikleri bağlamında dört kısma ayrılarak Bourdieücü bir bakış açısıyla ele alınmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, *Rüzgarda Salınan Nilüfer* filminin ana karakterlerinin kültürel alanda sınıf habituslarına paralel bir şekilde birer fail konumunda bulduklarını ve bunu yaparken de eyleyici olarak sermayelerinin yoğunluğunu ve hacmini genişletmeye çalıştıklarını görmekteyiz. Özellikle iki ailenin kitap yazma pratiği ve müzik beğenisi üzerinden beğeni farklılıklarının bulunduğu ve bu beğeni türlerinin aynı sınıfta ayrımlara yol açtığı sonucuna varılmıştır. Ekonomik alanda verilen mücadele de Handan ve Korhan çiftinin, Şermin ve Aykut çiftinden daha avantajlı bir pozisyonda olduğu görülür. Filmde sahip olunan ekonomik sermaye düzeyi birinci ailenin ekonomik alanda daha rahat hareket edebilmesine yol açmıştır. Kültürel alandaki başarısızlıklar iktisadi alandaki avantajlarla giderilmeye çalışılmıştır. Filmdeki iki aile, içselleştirdikleri yatkinlikleriyle oluşturdukları habituslarında yeni yaşam tarzları inşa etmenin peşindedirler. Edindikleri/edinmeye çalıştıkları kültürel sermaye ile kendilerini alt sınıflardan ayırmakta; tüketim alışkanlıklarıyla oluşturmaya çalıştıkları beğeni tarzlarıyla da üst sınıflara yakınlaşmaya çalışmaktadırlar.

Bireyler sınıf habituslarını oluştururken kültürel seçimlerinin yanında çocukları tarafından da farklı statü biçimleri kazanmaktadırlar. Bourdieücü bakış açısıyla bu statüler müzik, spor, sanat gibi kültürel alanlardaki farklı etkinliklerle çocuklara gerek aileleri gerekse de eğitim kurumları tarafından aktarılmaktadır. Toplumsal sınıfların üst kademelerinde bulunan aileler ekonomik olanaklarıyla çocuklarına ayrıcalıklı bir eğitim sağlamanın yanında toplumsal uzamdaki avantajlı konumlarını da korurlar. Böylece aileler de farklı beğeni unsurlarına sahip olarak kendilerini diğerlerinden ayırırlar. Filmde Handan ve Korhan çiftinin kızlarını müzeye götürmeleri, piyano kursuna göndermeleri, tenis kursuna yazdırmaları bu bağlamda verilebilecek örnekler arasındadır. Böylece çift çocukları üzerinden farklı ve yeni beğeni unsurları oluşturmaya çalışırlar. Başka bir ayırım yaratan konu da yeme içme pratikleri üzerinden değerlendirilebilir. Yeme içme mekanları, bireylerin yaşam tarzlarına dair bir görünüm ortaya koymaktadır. Nitekim, mekanlar sınıfsal düzlemde bireyleri birbirinden ayırmaktadır ve bu ayrımları yeniden üretmektedir. Film boyunca da karakterlerin sürekli kafelerde bulduklarını, deniz kenarında lüks mekanlarda boş zamanlarını değerlendirdiklerini, latte/americano/filtre kahve gibi içecekleri tercih ettiklerini görmekteyiz. Nitekim bireylerin tükettikleri gıdalar ile sınıfsal konumları arasında paralel bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan ayırtılmalarla yeme içme alanında filmde temsil edilen orta sınıfların, gündelik hayatlarında başkalarına benzemediklerini, diğerlerinden farklı olduklarını vurgulayan bir söylem geliştirildiği görülmektedir. Filmdeki karakterlerin yeme ve içme pratikleri kendilerini özellikle halk sınıflarından ayıran göstergelerle çevrilidir. Aynı zamanda filmin ana karakterlerinin tüketim ve hayat tarzları beğeni ve tercihlerinin inşa edilmesinde önemli bir yere sahiptir. Böylece diğer bireylere karşı yaratılan ayrımlar sınıf habituslarının çerçevesini keskin bir şekilde belirlemektedir.

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazar, çalışmanın tümüne tek başına katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Arun, Ö. (2014). İnce zevkler-olağan beğeniler: çağdaş Türkiye’de kültürel eşitsizliğin yansımaları. G. Çeğin, E. Göker ve N. Ökten, (Der.), *Cogito* içinde (s. 167-192). Yapı Kredi Yayınları.
- Bali, R. N. (2015). *Tarz-ı hayat’tan life style’a: Yeni seçkinler, yeni mekânlar, yeni yaşamlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). *Pratik nedenler*. (H. U. Tanrıöver, Çev.), Hil Yayınları.
- Bourdieu, P. (2018). *Bir pratik teorisi için taslak: kabiliyet üzerine üç etnoloji çalışması*. N. Ökten (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2021). *Ayırım: beğeni yargısının toplumsal eleştirisi*. (D. Fırat ve G. Berkkurt, Çev.), Nika Yayınları.
- Bourdieu, P. ve Wacquant, L. (2021). *Düşünsel sosyolojiye davet*. (N. Ökten, Çev.), İletişim Yayınları.

- Bugge, A. B. ve Lavik, R. (2010). Eating out: Multifaceted activity on contemporary norway food. *Culture and Society*, 13(2), 215- 240.
- Calhoun, C. (2014). Bourdieu sosyolojisinin ana hatları. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan, (Der.), *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi* içinde (s. 77-129), İletişim Yayınları.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. (E. M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.), Siyasal Kitabevi.
- Çakar, Ö. (Yapımcı), Yüce, S. (Yönetmen). (2010). *Çoğunluk* [Sinema Filmi]. Özen Film.
- Demirci, S. ve Tuna, G. I. (Yapımcı), Yüce S. (Yönetmen). (2016). *Rüzgarda Salınan Nilüfer* [Sinema Filmi]. Motiva Film.
- Dikkol, S. (2020). Sosyal medya alanına Bourdieucü bir yaklaşım: Facebook üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*. 7(1), 169-188.
- Etil, H. ve Demir, M. (2014). Pierre Bourdieu'nün bilim sosyolojisine katkısı: Alan teorisi, habitus cini ve refleksivite talebi. G. Çeğin, E. Göker ve N. Ökten (Der.), *Cogito* içinde (s. 312-349). Yapı Kredi Yayınları.
- Göker, E. (2014). Ekonomik indirgemeci mi dediniz. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (Der.), *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi* içinde (s. 277-302). İletişim Yayınları.
- Jourdain, A. ve Naulin, S. (2020). *Pierre Bourdieu'nün kuramı ve sosyolojik kullanımları*. (Ö. Elitez, Çev.), İletişim Yayınları.
- Karademir Hazır, I. (2014). Bourdieu sonrası yeni eşitsizlik gündemleri: Kültürel sınıf analizi, beğeni ve kimlik. G. Çeğin, E. Göker ve N. Ökten (Der.), *Cogito* içinde (s. 230-264). Yapı Kredi Yayınları.
- Karademir Hazır, I., Kalaycıoğlu, S. ve Çelik, K. (2016). Orta sınıf'ların farklı kesitleri: Sınıf geçmişi, kültür pratikleri ve mesleki statü. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 64-107.
- Karademir Öksüz, C. ve Kaya, M. (2020). Sınıf eşitsizliğinin Bourdieu'nun sermaye ve habitus kavramları üzerinden değerlendirilmesi: Parazit filminin betimsel analizi. *TRT Akademi*, 5(10), 644-667.
- Kaya, A. (2014). Pierre Bourdieu'nün pratik kuramının kilidi: Alan kavramı. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (Der.), *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi* içinde (s. 397-419). İletişim Yayınları.
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar 1-2*. (S. Özge, Çev.), Yayıncılık.
- Oğuz, A. (Yapımcı), Irmak, Ç. (Yönetmen). (2008). *Issız Adam* [Sinema Filmi]. Most Prodüksiyon.
- Olgun, C. K. (2008). Nitel araştırmalarda içerik analizi tekniği. *Sosyoloji Notları*. Ocak-Şubat-Mart (4), Nisan-Mayıs-Haziran (5), Ankara.
- Örnek, T. (Yapımcı), Örnek, T. (Yönetmen). (2011). *Kaybedenler Kulübü* [Sinema Filmi]. Tiglon Film.
- Özsöz, C. (2007). Pierre Bourdieu'nün temel kavramlarına giriş. *Sosyoloji Notları Dergisi*, (1), 15-21.
- Peri, O. (Yapımcı), Sorak, Ö. F. (Yönetmen). (2011). *Aşk Tesadüfleri Sever* [Sinema Filmi]. Böcek Yapım.
- Prior, N. (2013). Bourdieu and the sociology of music consumption: A critical assessment of recent developments. *Sociology Compass*, 7(3), 181-193.
- Seggie, F. N. ve Bayyurt, Y. (2015). *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları*. Anı yayıncılık.
- Sezer, K. ve Karaçelik, T. (Yapımcı), Sezer, K. (Yönetmen). (2019). *Küçük Şeyler* [Sinema Filmi]. Zebra Film.
- Tatlıcan, Ü. ve Çeğin, G. (2014). Bourdieu ve Giddens habitus veya yapının ikiliği. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (Der.), *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi* içinde (s. 303-366). İletişim Yayınları.
- Tokat, M. (Yapımcı), Kettle, (Yönetmen). (2011). *Romantik Komedi* [Sinema Filmi]. Türkiye: Boyut Film.
- Wacquant, L. (2014). Pierre Bourdieu hayatı, eserleri ve entellektüel gelişimi. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (Der.), *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi* içinde (53-76). İletişim Yayınları.